

ΑΝΘΡΩΠΟΓΕΩΓΡΑΦΙΑ- ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΤΟΥ ΧΩΡΟΥ

κ. ΦΟΥΤΑΚΗΣ ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ

ΤΜΗΜΑ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΜΗΧΑΝΙΚΩΝ ΤΕ ΚΑΙ ΜΗΧΑΝΙΚΩΝ
ΤΟΠΟΓΡΑΦΙΑΣ & ΓΕΩΠΛΗΡΟΦΟΡΙΚΗΣ ΤΕ

Άδειες Χρήσης

- Το παρόν εκπαιδευτικό υλικό υπόκειται σε άδειες χρήσης Creative Commons.
- Για εκπαιδευτικό υλικό, όπως εικόνες, που υπόκειται σε άλλου τύπου άδειας χρήσης, η άδεια χρήσης αναφέρεται ρητώς.

Χρηματοδότηση

- Το παρόν εκπαιδευτικό υλικό έχει αναπτυχθεί στα πλαίσια του εκπαιδευτικού έργου του διδάσκοντα.
- Το έργο «Ανοικτά Ακαδημαϊκά Μαθήματα στο ΤΕΙ Κεντρικής Μακεδονίας» έχει χρηματοδοτήσει μόνο τη αναδιαμόρφωση του εκπαιδευτικού υλικού.
- Το έργο υλοποιείται στο πλαίσιο του Επιχειρησιακού Προγράμματος «Εκπαίδευση και Δια Βίου Μάθηση» και συγχρηματοδοτείται από την Ευρωπαϊκή Ένωση (Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο) και από εθνικούς πόρους.

Ανθρωπογεωγραφία – Οικονομική του χώρου

5.2 Θεωρίες χωροθέτησης δευτερογενούς τομέα Η Σχολή της Πολιτικής Οικονομίας

Κακδέρη Χριστίνα

Μάθημα 5^ο Σέρρες, 10.01.'11

Η Σχολή της Πολιτικής Οικονομίας

- Οι μελέτες που εντάσσονται σ' αυτή τη σχολή συνεισέφεραν ουσιαστικά στην κατανόηση του φαινομένου της χωροθέτησης της βιομηχανίας με το να τονίσουν ότι αυτό είναι αναπόσπαστο και, ουσιαστικά, καθορίζεται από το συγκεκριμένο πλέγμα των υλικών παραγωγικών προτεραιοτήτων που συνιστούν την κοινωνική πραγματικότητα όπου συμβαίνει.

Η Σχολή της Πολιτικής Οικονομίας

- Η συμπεριφορά των ανθρώπων χαρακτηρίζεται από τις κοινωνικές δομές
- Η κοινωνία πρέπει να ειδωθεί ως ειδωθεί ως μια αλληλεξάρτηση δομών και όχι ως ένα σύνολο ανθρώπων
- Θεωρεί την οικονομική ανάπτυξη ως μια δυναμική διαδικασία
- Θεωρεί ότι οι οικονομικές διαδικασίες είναι ριζωμένες σε συγκεκριμένες μορφές κοινωνικής οργάνωσης (διαφορετικές κοινωνίες έχουν διαφορετικές οικονομικές διαδικασίες).

Η Σχολή της Πολιτικής Οικονομίας

- Εισάγει την έννοια των κοινωνικών αντιθέσεων – αποτελούν δομικό χαρακτηριστικό της καπιταλιστικής παραγωγής.
- Έχει μια σκοπιά διαλεκτική και μια ιστορική που είναι αδιάρρηκτα συνδεδεμένες. (Η διαλεκτική αναφέρεται στην αντίληψη ότι η βαθύτερη φύση των πραγμάτων είναι δυναμική και αντιφατική, παρά αδρανής και στατική).

Βασικές αρχές για τις κοινωνικές σχέσεις

1. Η μελέτη των σχέσεων απαιτεί η κοινωνική πραγματικότητα να ειδωθεί ως σύνολο (δομή).
2. Οι σχέσεις είναι εγγενώς δυναμικού χαρακτήρα, δηλαδή είναι επιρρεπείς σε αλλαγή
3. Οι κοινωνικές σχέσεις μπορούν να κατανοηθούν μόνο στο ιστορικό τους πλαίσιο.

Μελέτες στα πλαίσια της Πολιτικής Οικονομίας

- Οι μελέτες τείνουν σε τρεις βασικές κατευθύνσεις, που όμως δε συνιστούν ιδιαίτερες προσεγγίσεις:
  - Της αναδιάρθρωσης του κεφαλαίου ή των κύκλων επένδυσης
  - Της εργατικής θεωρίας για τη χωροθέτηση
  - Των θεωρητικά πληροφορημένων εμπειρικών ερευνών.

1. Αναδιάρθρωση κεφαλαίου ή κύκλοι επένδυσης

- Dunford (1977), Massey (1978), Massey and Meegan (1979 και 1982)
- Μελέτες που υποστηρίζουν ότι η αναδιάρθρωση του κεφαλαίου (δηλαδή αλλαγές στη διαδικασία παραγωγής και οργανωτικές αλλαγές) δημιουργεί νέες ανάγκες χωροθέτησης και, συνεπώς, αλλάζει τη διάρθρωση της βιομηχανίας στο χώρο.

Βασικές αδυναμίες της κατεύθυνσης της αναδιάρθρωσης του κεφαλαίου ή των κύκλων επένδυσης

1. Παρέμεινε ουσιαστικά στο οικονομικό επίπεδο – αγνοώντας άλλους λόγους π.χ. πολιτικούς, ιδεολογικούς, προσωπικούς
2. Περιορίστηκε μόνο στην εξέταση του βιομηχανικού τομέα
3. Η αναδιάρθρωση δε συνδέεται απαραίτητα με τις αποφάσεις χωροθέτησης.
4. Η αναδιάρθρωση είναι δύσκολο να προσδιοριστεί επακριβώς, -μπορεί να σημαίνει οποιαδήποτε αλλαγή σε μια εταιρεία

2. Η σημασία του εργατικού δυναμικού

- Friedman (1977) → η χωροθέτηση της βιομηχανίας συνδέεται άμεσα με την εργατική δύναμη που απασχολεί (κεντρικοί και περιφερειακοί εργάτες)
- Perrons (1979) → οι αλλαγές στη χωροθέτηση της βιομηχανίας = αλλαγές στη διαδικασία εργασίας.

(4 φάσεις καπιταλιστικής συσσώρευσης αναφορικά με τη χρησιμοποιούμενη διαδικασία εργασίας)

Βασική αδυναμία της κατεύθυνσης του εργατικού δυναμικού

- Η διαδικασία εργασίας, παρόλο που είναι σημαντική στην καπιταλιστική ανάπτυξη, δεν μπορεί να αντικαταστήσει την ανάγκη να κατανοηθεί ολόκληρη η κοινωνία (υπερτονίζεται η σημασία της).

3. Θεωρητικά πληροφορημένες εμπειρικές έρευνες

- Εμπειρικές έρευνες – θεωρητικά πληροφορημένες και όχι εμπειριστικές
- Τονίζει την ύπαρξη μιας σειράς εμπειρικών ερευνών, οι οποίες όμως δεν επαρκούν για να συστήσουν άλλη κατεύθυνση ούτε μπορούν να ενταχθούν στις δύο προηγούμενες.

Industrial districts – Βιομηχανικές συνοικίες

- Βιομηχανική συνοικία: ‘η συγκέντρωση εξειδικευμένων βιομηχανιών σε συγκεκριμένες τοποθεσίες’ (Marshall, 1922)
- 1970s and 1980s: πτώση του Φορντικού μοντέλου – έναυσμα για μια νέα βιομηχανική οργάνωση
- Οι βιομηχανικές συνοικίες χαρακτηρίζονται από
  - ευέλικτη εξειδίκευση δηλ. κάθετη οργάνωση παραγωγής μεταξύ ανεξάρτητων μικρομεσαίων επιχειρήσεων
  - διαφορετικούς τρόπους οργάνωσης της εργασίας
  - δεσμούς υποστήριξης και συνεργασίας
  - ισχυρό δίκτυο δεσμών με τις τελικές αγορές κ.α.
- Παράδειγμα βιομηχανικών συνοικιών οι περιφέρειες της Κεντρικής Ιταλίας

Συνολική κριτική της Σχολής Πολιτικής Οικονομίας

- Τονίστηκε ότι η χωροθέτηση της βιομηχανίας είναι αναπόσπαστη από την κοινωνική πραγματικότητα που την καθορίζει.
- Προσπάθεια για συγκρότηση μια θεωρίας στο πλαίσιο συγκεκριμένων χαρακτηριστικών της κοινωνίας που εξετάζουν, με ορθολογική αφαίρεση παρά με εμπειρική γενίκευση ή χαοτική αφαίρεση

Συνολική κριτική της Σχολής Πολιτικής Οικονομίας

1. Υπερτονίζεται η σημασία της οικονομίας, που θεωρήθηκε κυρίαρχη σε όλα τα επίπεδα
2. Υποβαθμίστηκε η σημασία μεμονωμένων παραγόντων και υπερτονίζεται η σημασία των δομών
3. Προβαίνουν σε μονομερείς παρά διαλεκτικές – ολιστικές αναλύσεις της διαδικασίας χωροθέτησης της βιομηχανίας
4. Οι αναλύσεις είναι αρκετά μηχανιστικές.

Μια άλλη προσέγγιση

- Η χωροθέτηση της βιομηχανίας είναι μια κοινωνική διαδικασία, είναι το αποτέλεσμα αποφάσεων που παίρνονται από τους ιδιοκτήτες των μέσων παραγωγής.
- Οι αποφάσεις είναι προϊόν μιας ποικιλίας παραγόντων και κυρίως των διαφοροποιήσεών τους στον χώρο
- Το φαινόμενο της χωροθέτησης της βιομηχανίας είναι συνήθως αντιφατικό και περίπλοκο και το αποτέλεσμά του δε μπορεί να προβλεφθεί σε καθαρά θεωρητική βάση.

Μια άλλη προσέγγιση

- Πολλοί παράγοντες επηρεάζουν τη χωροθέτηση της βιομηχανίας:
  - Πρώτες ύλες
  - Ενέργεια
  - Αγορά
  - Κόστος μεταφοράς
  - Εργατικό δυναμικό

Clusters – Συστάδες

- Συστάδες (clusters) είναι γεωγραφικές συγκεντρώσεις συνδεδεμένων επιχειρήσεων, εξειδικευμένων προμηθευτών, φορέων παροχής υπηρεσιών, επιχειρήσεων συγγενικών βιομηχανιών και οργανισμών (π.χ. πανεπιστήμια, επαγγελματικές οργανώσεις) σε ένα συγκεκριμένο πεδίο συνδεδεμένο με δεσμούς αλληλεγγύης και αλληλοσυμπληρωματικότητας. Στα πλαίσια μιας συστάδας υπάρχει ανταγωνισμός αλλά και συνεργασία (Porter)
- Διαστάσεις της έννοιας των clusters:
  1. η γεωγραφική εγγύτητα (που δημιουργούν οικονομίες κλίμακας),
  2. τα κοινωνικά δίκτυα (χρησιμοποίηση κοινών τεχνολογιών, υποδομών κλπ),
  3. κουλτούρα (κοινές αξίες και πιστεύω),
  4. επιχειρηματικό κλίμα (εμπιστοσύνη, ανεπίσημοι δεσμοί, συνεργασία)
- Παραδείγματα: Silicon Valley, Cambridge

The Knowledge Cluster Concept

(Example of a bio cluster)

Accumulation of "wisdom" and "personnel"

Learning Region – Μαθησιακή περιφέρεια

- Η μαθησιακή περιφέρεια λειτουργεί ως τόπος συλλογής και εναπόθεσης γνώσης και ιδεών, και προσφέρει το κατάλληλο περιβάλλον ή τις υποδομές που απαιτούνται για τη διευκόλυνση της διαδικασίας μάθησης, της ροής της γνώσης και των των ιδεών (Florida, 1995).
- Η μαθησιακή περιφέρεια χαρακτηρίζεται από
  - συγκέντρωση βιομηχανικών δραστηριοτήτων και ειδικευμένου ανθρώπινου δυναμικού
  - δικτύωση και συνεργασία μεταξύ επιχειρήσεων
  - δημιουργία και διατήρηση ανταγωνιστικού πλεονεκτήματος
  - μηχανισμούς οργάνωσης και «βιομηχανικής διακυβέρνησης»

Περιφερειακά Συστήματα Καινοτομίας

- Τι είναι ένα περιφερειακό σύστημα καινοτομίας; (Cooke, 2008)
  - μια ομάδα κόμβων-σημείων στην αλυσίδα καινοτομίας
  - σύστημα
  - συνδέσεις αλληλεπίδρασης
  - επιχειρήσεις και ιδρύματα δημιουργίας γνώσης
  - εταιρείες εκμετάλλευσης γνώσης
  - άυλη υποδομή (soft infrastructure)
  - εμπορευματοποίηση και marketing
  - ανατροφοδότηση (feedback) και υποστηρικτικές πολιτικές

ΕΡΕΥΝΑ ΚΑΙ ΑΝΑΠΤΥΞΗ

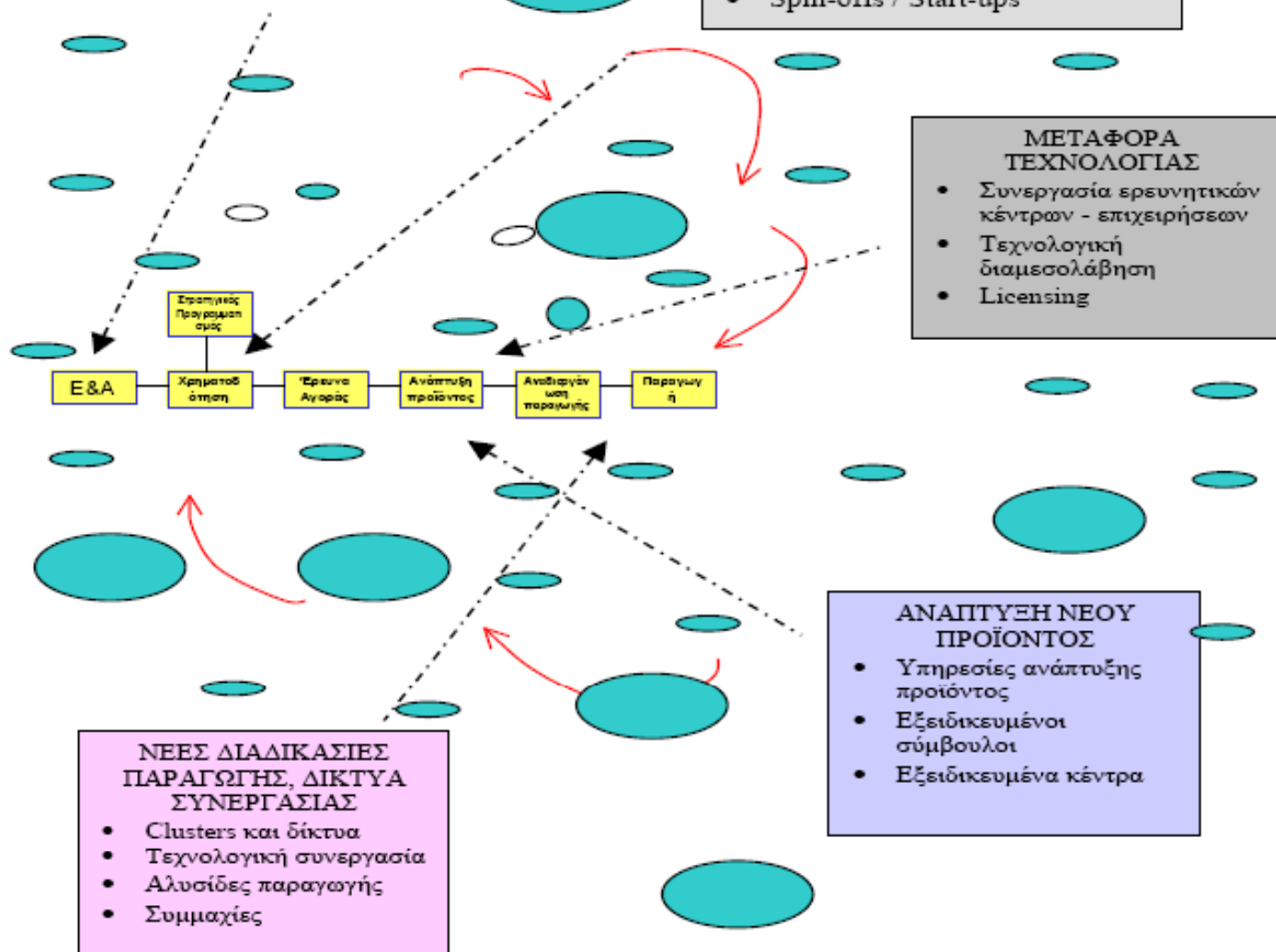
- Ινστιτούτα έρευνας
- ΑΕΙ
- Ε&Α σε επιχειρήσεις
- Καινοτόμες μικρές επιχειρήσεις

ΧΡΗΜΑΤΟΔΟΤΗΣΗ ΚΑΙΝΟΤΟΜΙΑΣ

- Κεφάλαια κινδύνου
- Ενισχύσεις καινοτομίας
- Περιφερειακά κίνητρα
- Spin-offs / Start-ups

ΜΕΤΑΦΟΡΑ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΑΣ

- Συνεργασία ερευνητικών κέντρων - επιχειρήσεων
- Τεχνολογική διαμεσολάβηση
- Licensing

ΝΕΕΣ ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΕΣ ΠΑΡΑΓΩΓΗΣ, ΔΙΚΤΥΑ ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑΣ

- Clusters και δίκτυα
- Τεχνολογική συνεργασία
- Αλυσίδες παραγωγής
- Συμμαχίες

ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΝΕΟΥ ΠΡΟΪΟΝΤΟΣ

- Υπηρεσίες ανάπτυξης προϊόντος
- Εξειδικευμένοι σύμβουλοι
- Εξειδικευμένα κέντρα